

Erfgoedzorg in de kunstensector

De zoektocht naar archieven en collecties van beeldende kunstenaars

Stel: je heemkring ontvangt het archief of de collectie van een kunstenaar. Of een van de leden heeft (delen van) een kunstenaarsarchief op zolder liggen en weet niet wat hiermee gedaan. Hoe ga je hiermee om? Wat is 'kunsterfgoed'? Wie maakt deze archieven en collecties in de eerste plaats aan en wie bewaart ze nu en later? Hoe ga je om met de verschillende materialen? Hoe verzekert je de bewaring op lange termijn?

Archieven en collecties van beeldend kunstenaars, verzamelaars en kunstenuitvoeringsorganisaties vormen een belangrijk onderdeel van ons collectief geheugen. Commerciële belangen, de lokale verspreiding en de particuliere aard zorgen er echter voor dat dit erfgoed bedreigd is. In dit artikel belichten we hoe je kunsterfgoed in kaart kan brengen via Archiefbank Vlaanderen en de toekomstige bewaring ervan kan verzekeren via tools zoals TRACKS.

Wat is kunsterfgoed?

De 'kunstvorm van het beeldende' is een uitgebreid domein dat varieert van schilderkunst, beeldhouwkunst, grafiek tot film- en fotokunst. Wat archieven en collecties van beeldende kunstenaars zijn, is niet eenvoudig te definiëren. Een archief wordt gevormd door alles dat tot stand komt tijdens de werking van de erfgoedvormers in de hedendaagse beeldende kunsten. De stukken ontstaan vanuit hun taken en activiteiten. De precieze inhoud kan heel gevarieerd zijn: documenten en werken van administratieve of artistieke aard, zowel in fysieke als in digitale vorm.

Een collectie of documentatie daarentegen is alles wat volgens een bepaald criterium wordt bijeengebracht en op of vanuit één plaats beheerd.¹ Deze verzameling documenten over een feit of reeks feiten wordt doelbewust bijeengebracht.

Met andere woorden, een archief is een organisch gegroeid geheel, terwijl een collectie kunstmatig is bijeengebracht met een bepaald doel. Een collectie kan wel een onderdeel zijn van een archief, als deze in de context van de archiefstukken is tot stand gekomen. Wanneer de kunstenaar bijvoorbeeld een fotocollectie aanlegt als inspiratiebron voor zijn oeuvre, dan maakt de collectie deel uit van zijn archief.

De uniciteit staat centraal: in samenstelling, omvang, spreiding, toegankelijkheid en belang zijn geen twee collecties of archieven gelijk.² Stuk voor stuk weerspiegelen ze de eigenheid en identiteit van de kunstenaar. Ze vormen de neerslag van zijn of haar persoonlijk verhaal en bevatten heel wat ervaringen en kennis (bijvoorbeeld over technieken, materialen, vaardigheden, enzovoort).

Kenmerkend voor de hedendaagse beeldendekunstensector is enerzijds de diversiteit aan archief- en collectiemateriaal, maar anderzijds ook de onduidelijkheid of deze stukken deel uitmaken van het archief of de (kunst)collectie.³ Is een voorbereidende schets een archief- of een collectiestuk? En wanneer wordt dit materiaal erfgoed? Krijgen het atelier en de werken van een kunstenaar de status van erfgoed wanneer hij overlijdt of gebeurt dit reeds vroe-

ger? Voor de hedendaagse beeldendekunstensector is het niet eenduidig duidelijk wat de termen ‘archief’, ‘collectie’ en ‘erfgoed’ inhouden. Dit zorgt voor verwarring en onduidelijkheden.

Het kunsterfgoed neemt vaak een hybride vorm aan: digitaal en analoog, (on)afgewerkte creaties en schetsen, administratieve stukken en documentatie, enzovoort. De diversiteit van dragers creëert uitdagingen inzake bewaring, ontsluiting en valorisatie. Elke case is anders.

Een archief of collectie bestaat niet alleen uit het materiële erfgoed. Ook immaterieel erfgoed (de verhalen, cultuur- en kunsthistorische achtergronden, informatie over de omgeving en het netwerk van de kunstenaar, de specifieke werkwijzen en technieken) spelen een rol.⁴

Materieel en immaterieel archief bepalen samen de betekenis en de waarde van het oeuvre. Ze zijn verwant en versterken elkaar. Deze band is van belang omdat het elk kunstobject een unieke ‘persoonlijke’ biografie verschaft. Door die context komt het object tot leven.

Sommige kunstenaars (her)gebruiken hun archieven in de creatie van nieuw werk. Voor hen is het een inspiratiebron voor nieuwe creaties, hernemingen of publiciteit. Anderzijds vormt het archief een belangrijke bron voor (kunst)historisch onderzoek. Ze dient als contextinformatie voor het behoud en beheer van de kunstwerken zelf. Open en toegankelijke kunstenaarsarchieven bieden veel mogelijkheden aan kunstenaars zelf en aan curatoren, musea, onderwijs- en onderzoeksinstellingen.

Duurzaam behoud en beheer

Na de carrière of het overlijden van de kunstenaar stelt zich de vraag op welke plek het archief ondergebracht kan worden zonder dat het in de vergetelheid raakt.

Archieven en collecties uit de beeldendekunstensector worden bewaard bij de kunstenaar of organisatie zelf, maar ook bij verschillende collectie-beherende instellingen zoals musea, gemeente- en andere archiefinstellingen, universiteiten, bibliotheken, enzovoort.

Ook in de collectie van heemkundige kringen bevindt zich kunstenerfgoed. Zo heeft de heemkun-

dige kring van Wijnegem heel wat private archieven in haar bezit, onder meer van de Wijnegemse aquarelkring.⁵ Een ander voorbeeld is het documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Dr. Maurits Gyseling vzw van Sint-Amandsberg dat het archief beheert van Hoste-Sabbattini Pantomime Theater.⁶

Meestal bevinden de archieven en collecties zich niet op één plek.⁷ Thuis, in het atelier, bij familie of elders kunnen objecten en documenten worden ondergebracht die behoren tot de collectie en het archief. Deze verspreiding maakt dat de omvang en de volledigheid van een geheel moeilijk in te schatten is. Het overzicht op de ontwikkeling van het oeuvre en de conditie van documenten en objecten ontbreekt. Van werken en archieven die extern worden beheerd - verkocht werk, in opdracht vervaardigd werk, schenkingen en bruiklenen - is het overzicht zelden compleet. Een eerste stap is om het archief en de collectie in kaart te brengen en desgewenst op een meer geschikte locatie onder te brengen. Centraliseer de stukken en zorg voor de juiste bewaaromstandigheden.

Verschillende types van documenten en objecten moeten vaak op een verschillende manier worden bewaard. Fysieke archieven en collecties van kunstenaars en kunstorganisaties bevatten immers vaak verschillende soorten materiaal zoals papier, textiel, hout, metaal en plastic. Dit zijn materialen die specifieke aandacht vereisen.

De papieren archiefstukken bewaar je het best vlak in zuurvrije verpakkingsmaterialen in een droge, koele en donkere ruimte. Verwijder daarbij schadelijke elementen zoals paperclips, elastieken, plasticen mapjes, nietjes, enzovoort. Als je op zoek bent naar de bewaarmethode van een specifiek type drager (maquettes, audiovisueel materiaal, enzovoort) kan je gebruik maken van diverse handleidingen.⁸

Wat het digitale archief betreft, kies je best om al je bestanden op één centrale plaats te bewaren en/of op te slaan. Je digitale archief is meer dan alleen de bestanden op je computer, maar ook bestanden die je bewaart op cd-roms, usb-sticks of externe harde schijven. Het is niet omdat je de dragers (in goede omstandigheden) bewaart dat de opgeslagen bestanden nog leesbaar zijn. Alle digitale dragers zijn namelijk onbetrouwbaar. Niet alleen kunnen je gegevens verdwijnen door het materiële verval van de drager, maar ook de dragers

en bijhorende hard- en software kunnen door de technologische evolutie in onbruik raken.

Om op termijn je bestanden en objecten nog te kunnen lezen of afspelen, is het belangrijk om ze regelmatig te controleren of ze niet verloren of aangetast zijn en of je alle dragers nog kunt afspelen. Ook een goede bewaring en het maken van betrouwbare back-ups zijn essentieel. Het gebruik van gestandaardiseerde, open en breed ondersteunde bestandsformaten wordt warm aanbevolen. Over dit onderwerp is ook reeds veelvuldig gepubliceerd.⁹

© Joke Floreal

Het erfgoed van kunstenaars en kunstorganisaties bevat veel meer dan enkel het eindproduct, de kunstwerken *an sich*. Veel kunstenaars hebben documentatie en verzamelingen aangelegd ter inspiratie of als achtergrond om hun werk uit te voeren. Deze collecties vormen een onderdeel van het archief.

Het archief wordt steeds zoveel mogelijk als één geheel bewaard. De documenten of objecten zijn vaak nauw verwant met elkaar en vertonen een onderlinge samenhang. Alle stukken die kunstenaars maken of ontvangen vanuit hun opdracht en functie worden er in opgenomen. Briefwisseling, agenda's, offertes, dossiers van vernissages of dagboeknotities maken er dus deel van uit.

Kunstenaarsarchieven kunnen niet of moeilijk geïnventariseerd worden als men geen informatie inwint over de carrière van de kunstenaar en de geschiedenis van het archief (bijvoorbeeld ordening, bewaarplaats, enzovoort).

Bij elke verhuizing of overdracht worden collecties en archieven door elkaar gegooid, waardoor de oorspronkelijke ordening verloren kan gaan. Het erfgoed wordt best zoveel mogelijk in zijn oorspronkelijke context bewaard.

De ordening die de kunstenaar aanbracht in het archief wordt niet gewijzigd. Ze geeft informatie over zijn denkwijze, interesses of inspiratiebronnen.

Rechten voor (her)gebruik

Wanneer je (delen van) kunstenaarsarchieven of collecties graag wil (her)gebruiken, in bewaring nemen of ontsluiten moet je weten welke rechten van toepassing zijn.¹⁰ De toestemming van de rechthebbende, meestal de kunstenaar, of zijn vertegenwoordiger, zoals de overlevende familie, is vereist, ook al bevindt dat werk zich in (delen van) jouw collectie(s). Hergebruik is bijvoorbeeld ook digitaliseren van een schets voor publicatie op het web.

Op originele foto's, kunstwerken en ontwerpen rust bijna altijd auteursrecht: het recht van de maker om te beslissen wat met zijn werk gebeurt. Voorafgaande toestemming is altijd nodig wanneer je deze beelden wil publiceren en de maker mag daar een vergoeding voor vragen.

Een werk is auteursrechtelijk beschermd vanaf de datum van creatie tot 70 jaar na het overlijden van de kunstenaar. Na het overlijden, gaan de auteursrechten dus over op de erfgenamen. Na deze 70 jaar vervalt de bescherming en komt het werk in het publieke domein.

Naast het auteursrecht, bestaat er ook het portretrecht of ‘recht op afbeelding’. Elke persoon heeft bijvoorbeeld het recht om te beslissen of er een foto van hem/haar mag worden gemaakt en gebruikt. De toestemming is dus vereist voor zowel het maken als het verdere gebruik van de foto.

Als je een kunstenaarsarchief of -collectie beheert, stel je daarom best geen materiaal ter beschikking en laat je niets hergebruiken waarop rechten van anderen rusten. Noteer meteen bij ontvangst van het werk wie de rechthebbenden zijn en welke rechten er rusten op items uit je archief en collectie. Zo vermijd je achteraf lastige zoektochten naar de eventuele rechthebbenden.

Wat als je niet weet wie de kunstenaar is van het werk of je de afgebeelde persoon op de foto niet kent? Het probleem van ‘verweesde werken’ is een vaak voorkomend probleem. Wanneer je de foto wil gebruiken in een beeld- of databank, vermeld je best in een disclaimer dat de rechthebbende steeds contact kan opnemen om het gebruik ervan te wijzigen.

Ondersteuning: wie biedt hulp?

Wanneer je weet niet hoe je zelf kunsterfgoed moet bewaren of beheren, kan je altijd hulp vragen aan een erfgoedorganisatie. De organisaties rond TRACKS en Archiefbank Vlaanderen slaan in 2015 en 2016 de handen in elkaar om bewaarders van kunstenaarsarchieven en -collecties te ondersteunen inzake de bewaring, ontsluiting en valorisatie van hun erfgoed.

*TRACKS: Toolbox en richtlijnen voor archief- en collectiezorg in de kunstensector*¹

In 2013 werd het project ‘Erfgoedzorg in de kunstensector’ opgestart. Het resultaat van dit project is TRACKS, een online toolbox voor archief- en collectiezorg in de kunstensector (www.projecttracks.be). TRACKS is opgebouwd als een koffer met de nodige instrumenten voor kunstenaars en kunstensectororganisaties om zorg te dragen voor hun eigen archief en/of collectie(s). TRACKS richt zich hierbij tot de hele kunstensector: beeldende en mediakunsten, podiumkunsten, muziek, vormgeving, architectuur en letteren.

Onder ‘kunstensector’ wordt zowel de amateur- als professionele kunstenaars en verenigingen verstaan, ongeacht de grootte of organisatievorm. Ook heemkundige kringen die in het bezit zijn van kunstenerfgoed en vragen hebben over het digitaal en/of fysiek bewaren en beheren kunnen bij TRACKS terecht.

TRACKS bundelt in de eerste plaats richtlijnen die ingaan op alle aspecten van erfgoedzorg, van het ontwikkelen van een visie en beleid tot het ontsluiten of overdragen vanarchieven en/of collecties. Om die richtlijnen helpen in te vullen bevinden er zich op TRACKS ook tools of praktische stappenplannen. Deze tools gidsen je stap voor stap door een bepaalde actie of tonen je mogelijke oplossingen. De richtlijnen en tools handelen zowel over fysieke als digitalearchieven en collecties.

We leven in een tijd waar steeds meer erfgoed digitaal gecreëerd wordt. Er is echter, ook binnen de kunstensector, nog veel onwetendheid met betrekking tot dit digitale erfgoed. Een doos met papieren documenten kan gedurende vijftig jaar bewaard worden in een hoek van het kantoor. Indien de temperatuur en luchtvochtigheid stabiel zijn, zullen de papieren documenten en de informatie die ze bevatten bewaard blijven. Wanneer diezelfde doos echter gevuld zou worden met cd-roms, VHS-cassettes en harde schijven zullen er zich grotere problemen voordoen m.b.t. de bewaring van de inhoud op die dragers. De hard- en software is wellicht niet meer voorhanden voor het afspelen en openen van de bestanden, los van het feit of de bestanden zelf nog (correct) leesbaar zijn. Willen we ook dit erfgoed voor de toekomst veiligstellen, moeten we ons bewust zijn van de bedreigingen en strategieën ontwikkelen voor het duurzaam bewaren van dezearchieven en collecties.

Bij vragen over het zorg dragen voor kunstenarchieven of -collecties, kan je steeds contact opnemen met TRACKS via het contactformulier op de website. Bij PACKED vzw, expertisecentrum digitaal erfgoed, kan je terecht met al je vragen rond het aanmaken, bewaren, beheren en ontsluiten van digitaal erfgoed. Op www.projecttracks.be en www.projectcest.be vind je stap voor stap richtlijnen en tools over hoe je bijvoorbeeld een foto moet digitaliseren en de nodige afspraken kan maken in verband met rechten. Daarnaast vind je er concrete voorbeelden van organisaties en personen die aan de slag gingen met hun erfgoed. In kader van TRACKS worden regelmatig workshops, bijeenkomsten of evenementen georganiseerd waar ingegaan wordt op de praktijk en waar ervaringen gedeeld kunnen worden. Hou hiervoor de website of PACKED-nieuwsbrief in de gaten.

Archiefbank Vlaanderen: de gouden registratiegids

Er bestaat geen erfgoedorganisatie die zich actief bezig houdt met de duurzame bewaring van archieven en collecties rond beeldende kunst. Voor podiumkunsten (Het Firmament), architectuur en vormgeving (CVAa) en muziek (Resonant) bestaan al langer expertisecentra die het erfgoed van hun discipline in kaart brengen.

Door het ontbreken van een expertisecentrum voor het erfgoed van de beeldende kunsten, ligt de eerste focus van Archiefbank op dit erfgoed. Archiefbank Vlaanderen, de online databank van private archieven en collecties in Vlaanderen en Brussel (www.archiefbank.be), startte in 2015 een samenwerking met PACKED vzw en andere expertisecentra om dit erfgoed in kaart te brengen en te registreren.

Door archieven en collecties in Archiefbank Vlaanderen te beschrijven, wordt de vindbaarheid vergroot en kan je inspelen op de interesse van on-

derzoekers en andere gebruikers. Het zal voor onderzoekers eenvoudiger zijn om archieven of collecties van (lokale) kunstenaars en kunstenuorganisaties te vinden, raadplegen en (her)gebruiken voor verschillende doeleinden.

Onder andere teken- en schilderkunst, beeldhouwkunst en moderne installaties behoren tot het onderzoeksterrein. Archiefbank kijkt zowel naar archieven van kunstenaars, verzamelaars en organisaties als gerelateerde collecties. Daarbij verzamelt ze informatie over de inhoud, datering en omvang van de archieven op bestandsniveau en de biografie van de archiefvormers. Om het project zichtbaar te maken werd een afzonderlijke kunstdatabank ontwikkeld waar nieuwe steekkaarten automatisch aan worden toegevoegd.

Kunstenaarsarchieven en collecties worden in diverse en complexe contexten bewaard. Enerzijds vinden ze een onderkomen in 'klassieke' bewaarinstellingen zoals musea, culturele archieven, stads-, gemeente- en rijksarchieven, onderwijsinstellingen, enzovoort. Anderzijds is een groot deel in private handen: bij erfgenamen, stichtingen, verzamelaars, kunstgalerijen, enzovoort.

De archieven en collecties bewaard bij openbare instanties vonden vaak al hun weg naar de databank. Erfgoed dat in de loop der tijd verspreid raakte over verschillende plaatsen kan in Archiefbank virtueel samengebracht worden. Via het dataveld 'verwante eenheden' wordt zo een link toegevoegd naar de informatie over het andere archief.

Op het moment dat het archief of de collectie voor een kunstenaar of kunstenuorganisatie geen actieve waarde meer heeft, kunnen deze wel nog interessant zijn voor historisch/artistiek onderzoek. Dit is een belangrijk argument om je archief en collectie(s) over te dragen.

Waar het archief of de collectie wordt opgenomen, gebeurt meestal op basis van diverse factoren: met welke organisatie bouwde de archiefvormer een band op? In welke netwerken was hij actief? Waar was zijn atelier gevestigd? Aan welke instantie werden aanverwante collecties overgedragen? Zelden gebeurt dit op een systematische basis. Voor de meeste archieven wordt pas een bestemming gezocht na het overlijden van de kunstenaar. Een minderheid van de kunstenaars en kunstenuorganisaties is actief bezig met de goede bewaring van zijn of

haar archief, laat staan dat hij actief op zoek gaat naar een geschikte bestemming op lange termijn.

Een bijkomende zorg is het economische motief. Archieven hebben net zoals kunstwerken een bepaalde marktwaarde. Veel kunstenaars verkopen of schenken archiefstukken aan privépersonen waardoor het erfgoed versnipperd geraakt en context verloren gaat. Kunstenerfgoed kan zo erg makkelijk uit het gezichtsveld verdwijnen.

Archiefbank wil graag via registratie voorkomen dat kunsterfgoed verloren gaat. Ze lanceert een oproep aan iedereen om hen te helpen het bewaarde kunsterfgoed in kaart te brengen. Het erfgoed blijft steeds ter plaatse, maar via deze weg is het gemakkelijk terug te vinden voor geïnteresseerde onderzoekers. Een archief of collectie signaleren kan via het aanmeldingsformulier op de website www.archiefbank.be.

Case: Het archief van Philippe Vandenberg

De Estate Philippe Vandenberg beheert de artistieke nalatenschap en het atelier van kunstenaar Philippe Vandenberg en stimuleert het onderzoek naar zijn oeuvre. In 2009 overleed de schilder en werd het atelier gesloten. Zijn kinderen richtten een estate op om zijn nalatenschap te beheren en bewaren. Deze focust zich op drie domeinen: het beheer van zijn archief, collectie en atelier, het faciliteren van onderzoek naar zijn oeuvre en het toegankelijk maken van zijn werk in voortdurende dialoog met andere kunstenaars, curatoren en het publiek. De stichting werkt mee aan nationale en internationale tentoonstellingen.

Het archief van Philippe Vandenberg bestaat uit alle documenten (zowel papier als digitaal) die de weerslag zijn van het leven en werk van de kunstenaar.¹² Sinds het overlijden van de kunstenaar maakt de Estate Philippe Vandenberg ook zelf archief aan. Dit archief wordt steeds verder aangevuld met documenten rond nieuwe projecten, kunstwerken, theorieën en persartikels die ontstaan rond/over de kunstenaar en zijn oeuvre. Beide archieven zijn onlosmakelijk gerelateerd en complementair.

De collectie kunstwerken zijn beschreven en opgenomen in een op maat gemaakte databank. Het archief is echter nog niet geïnventariseerd. Voor de Estate Philippe Vandenberg is de ontsluiting van dit geheel belangrijk omdat het een bron van informatie is voor een goed beheer van de collectie. Het bevat onder meer briefwisseling, boekhouding en dossiers inzake tentoonstellingen.

Hélène Vandenberghe, dochter van Philippe en coördinator van de Estate, wijst erop dat je als eerste stap het erfgoed moet veilig stellen op lange termijn. Wanneer je dit doet, kom je te weten wat er bewaard is. Het archief van Philippe Vandenberg werd door de Estate herverpakt in zuurvrije dozen en wordt in zijn

atelier bewaard. De foto's en tekeningen werden in duurzame hoezen gestoken. Alle materialen die schadelijk waren (zoals verroeste paperclips) werden verwijderd. Het atelier werd voorzien van een meter om de temperatuurschommelingen en de relatieve vochtigheid te meten en vochtmachines te reguleren wanneer nodig.

© Joke Floreal

Het archief werd herverpakt in zuurvrije dozen, maar aan de ordening werd niet geraakt. 'Belangrijk is dat het archief nooit uit elkaar wordt gehaald. De bestaande orde moet behouden blijven', vertelt Hélène. 'Als je een indeling maakt om het archief verder te beschrijven moet dit steeds rekening houden met de logica van hoe het archief werd gevormd. Het erfgoed werd zo weinig mogelijk verplaatst en alles bleef binnen zijn context behouden. Ook de kunstwerken werden niet verplaatst. Alles heeft een locatie.'

Hélène merkt ook op dat er geen duidelijke lijn te trekken is tussen het privé-archief en het zakelijk archief. In persoonlijke brieven spreekt de kunstenaar over zijn werken. Op sommige foto's met vrienden zijn curatoren terug te vinden. De Estate stelt het familiearchief open voor onderzoek, omdat de persoonlijke en zakelijke sfeer volledig in elkaar verweven zijn.

Het archief wordt nu in goede omstandigheden bewaard, maar de Estate wil het onderzoek ervan verder stimuleren. Het bewaren van archieven in situ heeft voor-, maar ook nadelen: de openingsuren zijn beperkt, er is vaak onvoldoende capaciteit en de middelen zijn afwezig om het archief te valoriseren. De Estate overweegt daarom het archief in bewaring te geven bij een professionele bewaarinstelling waar het ontsloten en geraadpleegd kan worden.

© Joke Floreal

Conclusie

Het erfgoed van een beeldend kunstenaar of kunstenaarorganisatie is een complex en uniek geheel dat de eigenheid en identiteit van zijn/haar werking weerspiegelt. Het vormt de neerslag van zijn leven en werk en is doorspekt met ervaringen en kennis. Vaak neemt het een hybride vorm aan (digitaal en papier, documentair en administratief, enzovoort) en zijn een diversiteit aan dragers aanwezig (filmbanden, fotonegatieven, textiel, glas, enzovoort). Elk case vergt dus een aanpak op maat.

Kunstenarsarchieven en -collecties krijgen een meerwaarde wanneer ze in hun oorspronkelijke omgeving worden bewaard. De context geeft belangrijke informatie om het archief en het oeuvre goed te begrijpen. Kunst(er)goed is dan ook meer dan een statisch gegeven. Sommige kunstenaars en organisaties houden de inhoud van hun archief levend door het te hergebruiken in ander werk of te gebruiken als inspiratie of promotie.

Het is belangrijk dat dit erfgoed bewaard blijft in de toekomst. Het project TRACKS biedt aan iedereen die het behoud en beheer van kunst(er)goed wil verzekeren een handige toolbox aan met tips en tricks. Het project wil kunstenaars en kunstenaarorganisaties, maar ook andere personen en organisaties die kunstenaarsarchieven en -collecties beheeren, ondersteunen in hun archief- en collectiezorg. Archiefbank Vlaanderen wil graag het bewaarde kunst(er)goed in kaart brengen zodat de toekomstige bewaring is verzekerd. Heemkundige kringen kunnen hierin een belangrijke schakel zijn omdat zij vaak kunst(er)goed beheeren en ermee naar buiten willen treden bij het brede publiek.

Bewaar of beheer jij een archief of collectie uit de beeldende kunsten? Laat het ons weten!

Sanne Van Bellingen
PACKED vzw

Sophie Bossaert
Archiefbank Vlaanderen

- 1 *Archiefwiki*, <http://www.archiefwiki.org>, bekeken op 16 december 2015.
- 2 *Toolbox en Richtlijnen voor Archief- en Collectiezorg in de Kunstensector*, <http://projecttracks.be>, bekeken op 16 december 2015.
- 3 S. Van Bellingen, *Behoeftanalyse archieven en collecties hedendaagse beeldende kunsten* (Brussel, 2015) 4.
- 4 *Archief voor de toekomst. Het oeuvre als inzet: handreikingen bij het spelen van een spel* (Brabants Kenniscentrum Kunst en Cultuur, 2015) 13.
- 5 'Archief van Wijnegemse verenigingen', *Heemkundige Kring Jan Vleminck*, <http://www.heemkringwijnegem.be/verenigingen.php>, bekeken op 16 december 2015.
- 6 'Sabbattini', *Documentatiecentrum voor streeksgeschiedenis dr. Maurits Gysseling*, <http://www.dsmg.be/index.php/documentatie/sabbattini>, bekeken op 16 december 2015.
Documentatiecentrum voor Streeksgeschiedenis dr. Maurits Gysseling
- 7 *Archief voor de toekomst*, 13.
- 8 'Materiële bewaring van je fysiek archief', *Project Tracks*, <http://www.projecttracks.be/nl/tools/detail/materiele-bewaring-van-je-fysiek-archief>, bekeken op 16 december 2015; *Depotwijzer*, <http://www.depotwijzer.be>, bekeken op 16 december 2015; L. Claes en R. Hermans (red.), *Hoera, een jubileum?! Een praktijkwijzer voor verenigingen en hun erfgoed* (Leuven, 2013) 5.
- 9 'Materiële bewaring van je fysiek archief', *Project Tracks*, <http://www.projecttracks.be/nl/tools/detail/materiele-bewaring-van-je-fysiek-archief>, bekeken op 16 december 2015; *Expertisecentrum eDavid*, <http://www.expertisecentrumdavid.be>, bekeken op 16 december 2015; L. Claes en R. Hermans (red.), *Hoera, een jubileum?! Een praktijkwijzer voor verenigingen en hun erfgoed* (Leuven, 2013) 74.
- 10 *Project Tracks*, <http://www.projecttracks.be>, bekeken op 16 december 2015; 'Handleiding rechten klaren', *Project Cest*, <http://www.projectcest.be>, bekeken op 16 december 2015.
- 11 TRACKS is een online toolbox van PACKED vzw, gerealiseerd in samenwerking met Het Firmament en met medewerking van het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media, Archiefbank Vlaanderen, Kunstenpunt, CVAa, FARO, Forum voor Amateurkunsten en Resonant. Ook de culturele archieven in Vlaanderen en Brussel en de musea voor hedendaagse kunst droegen bij aan de realisatie van de toolbox. Het project kwam tot stand met steun van de Vlaamse overheid.
- 12 Van Bellingen, *Behoeftanalyse*, 17.